

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязының
Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттеринин,
ажылчы чоннар депутаттарының область Советинин органы

1925 чылда
үндөүлөттөгөн

1954
ОКТАБЬР
6
СРЕДА
№ 199 (3136)

ӨРТӨӨ 20 КОП.

Шадринскиге көдээ ажил-агый эртеминиң болгаш практиказының ажилдакчыларының Бүгү-эвилел чөвүлел хуралы (1 арын).

Бүгү дүжүттү шуптузун ажаап алып (1 арын).

Х. Сейфулин.—Совет Эвилелиниң составына Тываның киргени—төөгүлүт уулу болуштуну (2 арын).

Д. Сириен-оол.—Тудугчулар байырла-

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

га чедиптикниңг ужуражыр дөш демесе- жип турар (2 арын).

Колхозчу тургузуу аттарга чаагай амдыралды берген (2 арын).

Д. Черпасов.—Комбайнның бедик бдү- рүкчүлүгүн кыччап чедип алтынныс (3 арын).

К. Кулажи.—Длагн биле Адыг (3 арын).

Т. Талганчи.—Колхозтар тудуглары- че кичөөгөйни күштедирер (3 арын).

В. Виктор.—Доктар болуп шыдааан (3 арын).

П. Салчак.—Хандырылга четпейинден ажил соксаан (3 арын).

Н. Веселова.—Алгобальдуң хорамының дугайында (4 арын).

Нерунуң чугаалы (4 арын).

КНО-нуң Көд Ассамблеясының дарга- мына А. Я. Вышинскийниң чагаалы (4 арын).

Дүжүт ажаап алышыкынын бүгү хемчеглер-биле күштелдирер

Социалисттик көдээ ажил-агыйның бүгү амдыралынын күчүгүтү келүүрүшүнүң чедип алып дугайында Коммунистг партияның болгаш Совет чазактың төөгүлүт шийтирилериң Советшисаан, Тываның эр, херөөн колхозчулары, МТС-тер болгаш совхозтар ажилдакчылары бо чылды тараа болгаш өске-лаа культураарының албешидиги дүжүдүн өстүргенер.

Бистиң областың тараажыларының болгаш механизаторларының база партия, совет организацияларының организацик ажилының түнелинде областың колхозчулары, совхозтары тараа дужаалдының күрүне планын хуусаа бетинде күөсеткен, МТС-терниң ажилдааны дөш тывыс- кан сүбэттар бугаар тараа дужаалдыны үргүлүлөшкөн, үрениниң, мал чемнериниң болгаш мадгылдык фондуларының уруушкунун чорудуп турарлар.

Тараа бугурулузун көүдөлдери—социалистг Төрөөн чурттуң күчүгүн улам-на күөтүлдериңе болгаш оң байлаан ашкындеринге канчаар-даа аажок улут ужуру-дузаның. Иччангаш дүжүт ажаап алышыкынын темпизин шийтирилериңе дүрөдөдире оо ажилга дигир органицик уурутулганын казангандыңда артык күөтүлдериңиң Коммунистг партия болгаш совет чазак партия совет организацияларының уурутулганын, колхозтар дугаарында, МТС-тер болгаш совхозтар директорларының неген турар.

Районнар, колхозтар, совхозтар күрүне- ге тараа дужаалдының планын күөсеткен-дө болза, областың чамдык районна- рының партия, совет органның дүжүт ажаап алышыкынын нити темпизин болгаш уурутулганын сөөлү хуанерде кошкатыны СЭКП Тыва обкомунун дүжүт партияның үнген доктаалында айтып турар. Областың колхозтары, совхозтары, МТС-терни дүжүт ажаап алышыкынын өгөлдөндөр бээр ай ажил турар. Бо чылдың октябрь 1-ге чедир область нити-биле ажаап ала чогуур тараа культураарының чүгө 67,6 хуузуң, партофельдиң 45,4 хуузуң ажалган алган. Районнара тараа кезиделиниң темпизин оңа хождуашкының чоруп турар Чижээ, кессе чогуур тараа культураарының планын Чаа-Хөл району чүгө 47,3 хуу, Бий-Хем—52,1 хуу, Улуг-Хем 52,5 хуу, Сут-Хөл—59,1 хуу, Барыш-Хем- чик—64,4 хуу, Бай-Тайга—65,5 хуу күөсөдүн, ажаап алышыкынын темпизин кошкандың, тарааны улут чидиргелерин ажаап ап турарлар.

Чамдык районнарың колхозтарында байла дөшкө багай. Бий-Хем районда «Тиледеге», «Ызыл сымдык» колхозтар бүгү тарааның чүгө 43—45 хуузуң, Кызыл районда «10 дугаар Улуг хура» колхоз кессе чогуур 360 гектар тарааның чүгө 120 гектарын, Чаа-Хөл районуда Ленин аттың колхоз тараа кезиделини ай ажил чорудуп келген херизинде 1286 гектар тарааның чүгө 307 гектарын, Сталин аттың колхоз—1411 гектарын 547 гектарын ажаап алган. Ол ышкак областың совхозтары октябрь бирете чедир тараа ажаап алышыкынын дооснаан. Бо талаа-биле «Бардык» болгаш «УТКА-ның 25 чылы» совхозтар жожа- ал, тарааны кезерин болгаш шаңнарада бастырган тарааларын арылгап, кургалды чидиргил болушуп турар.

Дүжүт ажаап алышыкынын бол кү- жү—комбайнар болур. Бистиң областың мурнаачы комбайндрлары элтер Шелев, Черпасов болгаш өскө-лаа өскөлер 25 хо- нува 500 ажык гектар тарааны чидиргил чокка ажаап ап турар, чамдык МТС-териниң

комбайнары үргүлүчү үрелир болгаш тарааны чидиргилг кестирип турар. Чижээ, Чаа-Хөл МТС Молотов аттың колхозка «С-4» деп комбайны, «Тиледеге» колхозка «Сталинец-6» деп комбайнын шы- нар чок септеш чорутканы-биле ай ажил хуусаанын иштине чүгө 15—42 гектар тарааны кестирген болгаш тарааны чам- ныс өвөс кестиргенден бир дөрбөчүн метр бугурунго-ле 20—30 тараа бажын ажап, азы гектар бугурунго 10—15 пуд чидиргил болушуп турган чүдөлдөр бар. Иңдык фактылар өскө-лаа МТС-терде бар.

Тараа кезиделини, оң арылгаашкы- нын, кургалдыгын, ажаады, кадагалды шийтирилг хемчеглериңиң оң тургаш күөтүлдериңиң, 1954 чылдың октябрь 10-га чедир бүрүн дооскан турарын хандырып партия райкомнарының секретарларына, райкувсомнарның даргаларына, МТС-тер болгаш совхозтар директорларына, колхозтар даргаларына СЭКП обкомунун «Областың колхозтарында болгаш совхозтарында дүжүт алышыкынын чорудулаарының дугайында» доктаалында айтып турар. Ол сорулга- биле МТС-терде комбайн агрегаттарын бригадалар, колхозтар, районнар арылгап организацик-биле кады комбайн бугурунгу дүн-хүнде үзүткө- лүшкүн чокка ажилдаарын комбайнның партия организацикчылары чедип алып ужуруту.

Колхозтарда болгаш совхозтарда дүжүт ажаап алышыкынын ажилдарының колхоз- тарының, суурларының, хоорайларының аш- ажык кылап шыдаар бүгү чогуң, ол ыш- как бугурулузларын, албан черлериниң чогуур санын ажилдаарының болгаш ал- бан-жаакчыларын киириштирери чугула.

Дүжүт ажаап алышыкынын чидиргил чокка дүргөн доосканын өңгөдө шаң- нара бастырылган тарааларын арылгап кургалтап күрүнеге салар чурум бугаар киирери болгаш күрүнеге тараа дужаал- дының планын күөсеткен колхоз бугу- рулу оо омадылгы бүрүн дужааган тур- нын организацикчы партия, совет органи- цияларының база бир чугула сорулга- ныс болур. Бо ажилды дүрөдөдире-биле мурнуна тараа сөөртүгө организацик турган бүгү чүе сөөртүр автомашина- ларын таратпайн, ол-ла черлеринге че- рудар керек. Тараа болгаш өскө-лаа про- дуктуларын колхозтардың, колхозчулар- дың салып алып ажилды өлөткөсөөз (аш Апанов) тергип четпес организацик турарын айтыс чогуур. Колхозчулардан тарааны туралаан-на кижилер чик өрте- ке салып ап турар фактылар чамдык кол- хозтарда илереп турар. Ол чоруп болза, күрүнеге тараа салып алып чуруму үрөп турар. Иңдык чорутарын болурузы- биле ажаа хөй-нитиниң контролүн тур- гузары өргөжөк чугула.

Партия, совет органнының уурутулгу- лары дүжүт ажаап алышыкынын болгаш тараа салып алышыкынын ажилын бүгү тала-биле контролдоп, ол ажилдарды четпестериңиң дол-доруан чайдар керек. Эрттирген шак болгаш хонук бүрүтү тарааның чидирин улөттирер, күрүнеге, колхозка болгаш колхозчуларга улут ко- гаралды чедирер деп чүвениң черде утуп болбас. Иччангаш ховуларда, шаңнарада килограмм-даа тарааны чидиргил чокка эки шынарың арылгап, кургалдып, ажаап алыры дөш механизатор, колхозчу бүр- үт демеседи чорутар ужуруту. Октябры- ның 10-га чедир тараа ажаап алырын чидиргил чокка бүрүн доозары—Тываның колхозчуларының, механизаторларының болгаш көдөөнүң бүгү ажил-шиччилериниң Төрөөн ынак чуртуңга эң улут белээ болур.

Ангараның эриктинде

ИРКУТСК. Ангара ГЭС-тиң бажынын тудары-биле казып турар отгардан чер алындын суу үндүр сорулуп турар күчү- гүт элетронаостарының даан-шимөөниң, чүгүң богу дүжүрер машиналарың болгаш бугурулузларыңны мыда агаарда чаңгы- лып турар. Гидротудугчуларың коллек- тив Улуг Октябрының 37 чыл өвгөга ал- дар кылдыр алган хүдөөгелерин күөсөдир дөш шудугу демесежип турарлар.

25 тона чүк сөөртүр «МАЗ—525» деп чүгүң богу дүжүрер машиналарың кол- лоннаы сөөртүгөңиз чыл планын күөсет- кен. Эң эң көргүзүлгөңиз чозаачы Нау- мов чедип алган. Ол 40 муң ажык кубо-

метр довуракты аштырып төккөн. Август айның төңчүгүндөң өгөлдө-ле машинаың мурнакчы чозаачымы бо чылдың даалга- лында ашкырап ажилда берген.

Келер үдөгүн гидроэлектростанцияны бажыныга бетон салыр ажилды темпиз- лериң өзүп турар. Ассетиң бригадалыңың арматурщиктери болгаш Бабковетүң бри- гаданың бажычылары 3750 кубометр хемчээлдиң улгатырган бошту бетоннап өгөлдөргөңиз белеткеди доосаннар. Иң- дык улут хемчегилг богу тудугда бир-ле дугаар бетоннатынып турар.

(СЭТА).

Мал чемнери белеткээр планы күөсеткен

Сут-Хөл району Бирөө аттың колхоз- туң баштаар чери колхозта оторд брига- дазынга 170 тона ситен белеткээр пла- нын берген. Бригада организацик эки ажилдаанының түнелинде алган планын 100 хуу күөсеткен.

Бригадада хол кадымы-биле ситен ке-

зеринге Деквей, Намчалбаа, Өзөй олар ажил-норманын 100—110 хуу күөсөдип турарлар. Ситен кезер машинада ажилдап турар Эрес-оол, Дамба олар ажилды бу- дүрүчүлүгүн бедилди, ажил-норманын 125—150 хуу күөсөдип турарлар.

(СЭТА).

Пенза областа. Каменка хоорайда марксизм-ленинизмниң кезээки универ- ситети ажилтырган. Чүе ажык коммунистер болгаш партия кезигүчү эвөстер унда боттарының политиктиг билини бедилдип турар. Чурунта: кезээки университетте лекция. Фото В. Гришининиң.

Москваың партия чырыдышыкының системазында өөредилге чылы өгөлөөн

Москваың партия чырыдышыкының системазында өөредилге октябрь 1-де эгел- ден. Политиктиг өөредилгениң формазы эки-тура барымдалап шийип алырының принципи бо чылдың эң долу боттанган. Марксизм-ленинизм теорияны боттары өө- рөтөп турар коммунистерниң саны дыка өскөн.

Найысалдык бугурулузларыңга болгаш албан черлеринге 4 муң хире теоретиктиг семинарлар ажилдаар. Заводтарың, фабрикаларың болгаш Министерстволарың чамдык лекторлар тургустунган.

Партияның кезээки 25 школаларында 3,5 муң кижик өөрөшп—ол дөргө, пех- тер, ээлчеглер начальниктери, бугурулуз-

дер директорлары, фабрика-завод комитеттериниң даргалары, парторганизаци- ларының секретарлары болгаш бюро кези- гүнери-дир. 910 политшколаларга ком- мунистер болгаш партия кезигүчү эвөс актив өөрөшп.

Бөлүмүр болгаш семинарлар ууруту- рунга база лекциялар номчурунга теория талаа-биле белеткедиг болгаш дүр- жүлгүлгү пропагандаистер хаара тутту- рган. Оларның 70 хуузу дөдө эртемниг. Пропагандист кадрларың хөй кезин СЭКП-ниң МК-ның болгаш МКХ-ның ча- нынга курстарга белеткеди эркенер.

(СЭТА).

Бүгү дүжүттү шуптузун ажаап алып Комбайннарны бедик бдүрүкчүлүгү ажилдадыр

Чаа-Хөл МТС дүжүт ажаап алышыкы- нын кирерде, комбайннарның септеге- лин эчизинге чедир хынаваан, иччангаш чамдык комбайннар четче септетиниң, урелик хөвөр, тараа ажаап алышыкы- ның киргенден бээр доктаамап ажилдаар ар- гакы чок болуп, үргүлүчү үрелишкени таваржып турган.

Комбайн агрегаттары казан дүжүт ажаап алышыкыныга кирген үдө, Моло- тов аттың болгаш «Тиледеге» колхозтары ажилдап турар МТС-тиң комбайндрлары Татарский, Трехолов олар баштайгы хү- нерден эгелеш дүжүт алышыкыныга бү- дүрүчүлүгү болгаш эки үрө-түңдөдиг ажилды көргүсөн. Иңдык болза-даа че- дидишкенини бызылаарының хемчегле- ри алдымын, МТС чамдык комбайн агре- гаттарының ажилын четпес организаци- гын.

Четче септетимең болгаш кандыг-лаа хынады эртен «Сталинец-6» деп комбайнны чаа ажилдап кирген комбайндр Н. Хертеке хүдөөткөш, тараа ажаап алышыкыныга кирген турган. Урелик кезектери эде кылдымына болгаш нити септеге эртен комбайн үргүлүчү-ле үрелик келген. Оң ужурунда комбайндр Н. Хертек чүгө 42 гектар тараа ажааган.

Урелин урушкуну

Улуг-Хем районуң Ийи-Талда Жданов аттың көдээ ажил-агый артелиниң баш- таар чери 1955 чылда тарылгазына хер- регелер эки шынарың урелиннериниң урушкунун чорудуп турар.

Колхоз 200 центнер кызылтас, 250 центнер сула, 200 центнер чингетараа

үрениннерин арылгааш уруп алган. Урелин тарааларың бастырылганы болгаш арылгаашкыны ам-даа үргүлүчүлүк турар. Эрттен чылдарга боозарга, районнуң кол- хозтарында урелин уруп алышыкынын ажилы эки чоруп турар.

Хождуашкын—организас чок чоруктун түнели

ШАГААН-АРЫГ. (Телефон-биле). Сталин аттың көдээ ажил-агый артелиниң тараа культураары мында-ла хөй өвөс, шупту 500 гектар. Күрүнеге тараа белеткээриңиң планын Улуг-Хем район 112,7 хуу, обла- стың нити-биле бөтөн күөсөдүшкөн тургун, ол колхоз хүдөөгелерин аракта чедирбөөн, октябрь 1-де чүгө 56,7 хуу болган.

Белеткедиг кошпак, организацик уурутулганың четпес болганында колхоз- туң 200 ажык гектарда кызылтас болгаш сула культураарың октябрь 4-ке чедир сымдык турбушаан. Үнүжү дөмөй, баш- тайгы үдө гектардан 25 центнер ады-

нып турган шөдөр сөөлүгү орайтаан үдө чүгө 14 центнер бээр аргалды болуп, ха- рын мадың, күштүң, өскөң-лаа бугу- лаашкынында дүжүдүн улам-на кудула- лып турар.

Колхозта келер чылдың дүжүдүңгө урелин арылгап уруп ажил ам-даа эгелесөөн, ситен белеткээр план чүгө 43,4 хуу күө- сетинген тургунда, шөдөргө хамык санап ажаап адынып, хову сана будалып чыгышаан. Бо талаа-биле колхоз баш- таар чериниң дөргөш эш Хунажык, мыда парторганизаци секретары эш Олоак олар уурутулганы партияның амгы негелде- ниң денелениге бедидери негетинип турар.

Шефке алган колхозтарыңга

Кызылдың авто-транспорт контораның болгаш дарыяыңга комбинданың коллективтериниң катышкын урар-чүдө бөлүмгөри бот-тыныгың урар-чүдүңгү көргүдүлгөри шефке алган колхозуңга со- нууралып турар.

Чоокта чаа бо ийи коллективтиң урар- чүдө бөлүмгөриңиң 21 санын киргиччилер «Баян-Хем» колхозуңга барып өвө көргүсөшөр. Урар-чүдө бөлүмгөриңиң программаның хор база тус-тус ирражи-

ларың ирражы, орус, украин болгаш мөсөдө таңчылар, орус болгаш кымыл армичке пляскалар, база эгелен хөй рас- казылар болгаш шүдөктер кирип турар. Эш Колытов элөөн хөй тыва ирражыны баян- биле көрүчүлгө аян туруп күөсеткен.

Бот-тыныгың урар-чүдүңгү көргүдү- лери эштер Колытов, Смороднякова болгаш Ноевтиң уурутулганы-биле эркен. Уе өвгөнү колхозчулар болгаш школкачылар улут сонугура-биле көргөшөр.

Шадринскиге көдээ ажил-агый эртеминиң болгаш практиказының ажилдакчыларының Бүгү-эвилел чөвүлел хуралы

ШАДРИНСК (Бурган областа). СЭКП Төп Комитетиниң шийтирил-биле ССРС- ниң Көдээ ажил-агый Министерствозуңуң чымылдыгы көдээ ажил-агый эртеминиң ажилдакчыларының болгаш практик- териниң чөвүлел хуралы Шадринскиге ок- тябрь 1-де ажилтырган. «Ленинниң чагы- лары» колхозтун хову ажилдакчызы Шадринскиниң дуржулга станцияның директору Т. С. Мальцевтиң санап кири- ген хөрүнүң болгаш тарылганы болбаа- зырадырының чаа системаны өөрени- риниң болгаш негтередириниң айтыры- ның талаа-биле чөвүлел хуралды чымыл- дырган.

Чөвүлел хуралга 500 хире кижик чедип келген. Оларның арамында—көдээ ажил- агыйның эвилел болгаш республика ми- нистерстволарының уурутур ажилдакчы- лары, Россия Федерациялыңың, Укра- инаның, Белорусияның, Грузияның, Лат- ва, Литва, Эстон республикаларының, Уз- бекстанының, Тажикстанының, Казах- станың, Азербайжаның, Арменияның болгаш чурттуң өскө-лаа республикаларының эртемденери, агрономнары МТС-териниң болгаш совхозтарының ди- ректорлары, колхозтар даргалары, пар- тияның уурутур ажилдакчылары.

Чөвүлел хуралды ССРС-ниң көдээ ажил-агый министриниң ораакчысы эш Кучунов ажиткан. Хөрүнүң болгаш тарылганы болбаазырадырының чаа систе- мазын ажилдап кылган Сталинниң шаңналың лауреады Т. С. Мальцев эр- темге болгаш практикага канчаар-лаа аажок чүгөла салышкының кирген деп ол демделген. Хөрүнүң болбаазырады- рының системаны анаа үндөүлөттөшп, эрти чаңчылды бо система буза шаап турар болгаш колхозтарының болгаш сов- хозтарының ховуларының дүжүдүн бедидириниң чаа орултары таварыңга улут- улут перспективаларың ажилдап турар деп эш Кучунов меделген. Эш Мальцевтиң санадыны хөрүнүң болгаш тарыл- ганы болбаазырадырының орталары өө- ренириниң болгаш негтередириниң тала- а-биле Мальцев суурга партияның Төп Комитетиниң шийтирил-биле Бүгү-эвилел чөвүлел хуралын эртерген турган. Чөвүлел хуралды киргиччилери бо ар- галарың идеяның пропагандаистер болу берген. Чурттуг бүгү облыстарыңга болгаш республикаларыңга чөвүлел ху- ралдарын эртерген, ол хуралдарга эш Мальцевтиң санадан үндүргөн теориясың болдарын болгаш чериниң оңагай бай- далдарын санап көрүшөөн хөрүнүң бол- баазырадырының чаа аргаларын чугаа- лышкан. 1954 чылда колхозтар болгаш совхозтар хөй-хөй муң гектарларга кал- бак дурулгалары кылган, иччангаш Урал чамының болгаш Сибиряның кол- хозтары эш Мальцевтиң аргаларың диди- ми-биле хереткен эргелесөөн.

Колхозтун эртемениңиң саналыңга ба- дымталыг үндөүлөттөгөн чер бүрдүп алышаан, СЭКП Төп Комитети Шадри- ски районунга ийги чөвүлел хуралды эртерген сүмөлөөн, апар Орталык Азия республикаларың, Закавказьеңиң, Бело- русияның болгаш Прибалтика республи- каларының, Украинаның, Россия Федера- цияның сөөк, каргофель, аян тарып турар облыстарының тылөөкчелерини ча- лаан.

Көдээ ажил-агый культураарының бедик дүжүттерин алырыңга дуулаан тур- рар хөрүнүң болгаш тарылганы болбаа- зырадырының чаа аргаларың дугайы- нда Т. С. Мальцев идеякел кылган.

Шадринскиниң дуржулга станцияны- ның эртем-шичлели ажил-чорудуламын- га тодаргай доктаашышаан, бедик дүжүт- териниң алырыңга андар чериниң кыртан кымынандыр тургузар херек деп иш- текчи демделген. Чайгы чер андарыла- ның предшажник болгаш ирриг андар чалгыч чокка дөртөн-бежен болгаш оон- да хөй савитметр ханы чарыры стан- ция баш буртуңгаар көрүп турар.

Колхозтун бугурулуз ажил-чорудула- мынга дуржулга станцияның савдыры- ның дугайында бөлүккө кирбешаан, «Ле- нинниң чагылары» колхоз тараа белет- келериниң күрүне планын күөсетейн барган чыл черде турбаан деп эш Маль- цев дидиктеген. Тарааны ийи сорттары- ны—эрте ышкар болгаш орай ышкар үренилери-биле колхоз бөдүн бүрүн ханды- рчып турар, мал чемниниң тараа фонду- ларын тургузуу, колхозчуларың күш- хунеринге хуваап бөзөр-биле хөй тара- ны тускайлап турар.

Дидиктедиг агротехникаың түнели- нде Шадрински районнуң колхозтары болгаш совхозтары эркен чымыламын- да чылды күрүнеге тарааны 50 хуу хөй- ну дужааган. «Ленинниң чагылары» колхоз- туң шөдөри-биле күштүг шуурган, ча- лык эртен болгаш тарааларың чытыр- шакан болза-да, колхозчулар гектар бүрүтүңдө ортуула-биле 21 центнер 26 килограмм кызылтасы ажаап алган.

Эш Мальцев бөдүнүң идеякелни дөөс- лүшөөн, чер-чериниң байдалын чога- дычы көрүп, практика кырыңга үнүп келип турар айтырылганы шийтирил- ген, көдээ ажил-агый культураарың ажил- дап кымырының чаа системаның практика кырыңга ажилдап кымырың көдээ ажил- агый эртеминиң ажилдакчыларың бол- гаш практиктерин кийтирген.

Идеякел сонда чөвүлел хуралдың кир- гиччилери автомашиналарга болгаш авто- бустарга озуруп алган «Ленинниң ча- гылары» колхозтун шөдөринче чорун- каннар. Маңа төлөөлөр колхозтун эрте- минин практиктиг ажилы-биле улут сонугурадыг тавышкылар, хөрүн бол- баазырадыр чаа чөпөктерин ажилдап турарын көргөн.

ШАДРИНСК (Курган областа). Көдээ ажил-агый эртеминиң болгаш практик- азын ажилдакчыларының Бүгү-эвилел чөвүлел хуралының сентябрь 2-де хура- лында эш Мальцевтиң идеякелни чугаа- лышканы эгелен. Чөвүлел хуралга Россия Федерацияның облыстарының, автоном- нуг республикаларының 25 бөлөк эвиле- дешкен республикаларың 12 тылөөкчелери кирип турар. Олар боттарының чугааларыңга чер ажилың чаа систе- мазын негтередир планнар дугайын то- даргай чугаалап турарлар.

Свердловскиниң үнүш ажилының көдээ ажил-агый институтуң кафедр эргелесчизи эш Иванова Шадринскиниң дур- жулга станция-биле институттун хар- ылашыны болгаш эш Мальцевтиң институтка адышкының дугайын чугаалап берген. Мальцевтиң аргаы-биле болбаазырадыр чалын андарган черлерге бо чылды гектардан 180 пуд тараа алган Сталин аттың колхозта бедик дүжүттер дугайын ол дидиктеген.

Курганның көдээ ажил-агый институ- ду эш Мальцевтиң ажилдап кылганы агро- хемчегчелериниң экономистиң ажилыны өөрөшп турган. Бо дугайын институттун директору эш Бугаев чугаалаан. Хөрүн- казыматтың байдалдары «Ленинниң чагы- лары» колхоз-биле бир дөмөй болуп тур- рар Калинин аттың болгаш Хрущев аттың көдээ ажил-агый эртелдерин чекке кылдыр алган. Хөрүнүң болбаазырады- рының чаа системаны ажилдашышаан, «Ленинниң чагылары» колхоз сөөлүгү дөрт чылда Хрущев аттың колхозка бо- ларга гектардан 8 центнер хөй, Калинин аттың колхозка

Комбайнның бедик бүдүрүкчүлүүн канчап чедиң алганывыс

Бастап комбайн агрегатынын «Бизим түк» көдө ажал-агый артелинде ковуларын ажалдап турар. Техниканы бүтүн ажыгырау оңу бүгү тала-биле шингедип алганында болур деп түвени сөс кырынга эвес, харин боттук ажал терек кырынга болууну үр чыдар иштине практикага ажыгырды дуржулгандан бузурун мен. Илчангам 1944 чылдан эгелеш-ле Красноярск крайында Каротук районунда Моторс машина-трактор станцияга комбайн болуп ажалданымдан бээр комбайнның бүгү-ле нарын механизминерни өрөнөп, шингедип аларынча бүгү күжүнү болгаш билимин берип кызымаккай ажалдап келген мен. Хамыа учур—кызын турар ажыгырга мык болурунда.

Дүжүт ажал алышкыныга комбайнның биче-даа турбайн ажалдарын хандырап төздө, оң сентелгенге кол кичээргейн салып чутула. Илчангам мен комбайнның ивде 5-тен эгелеш август 20-ге чедир септеп дооскап, оң соонда бүгү механизминерни ажалдарын база катан кызып көрүп алган мен. «Кызыл түк» колхозтун тараа ковуларына комбайнны чедирин, баштай тарааларын үнгенин болгаш кестир тарааларын шүтүн баш бурунгар таныштырап, комбайн-биле кезер тараалын шүтүн комбайн сөөртүр тракторист өш Кызыл-оол биле сумелешип тургаш, тус-түс бөлүктөргө шын планнай үзүп алганымыс улук учур-дуалым болган. Комбайнны кестир тарааларын өш, шыгы, сымынчүзү, кысказын болгаш оларын кайнар утгалдыр чымынанын комбайн-биле тракторист баш бурунгар кызыла билген турар. Оңу билип албайн, дуушан-на черинде кезип кырыптер болза, кезер дөш үзүп алган черлерин чамыны үзүп бээр ийнеке, азы бичелей бээр, оң уламанын тараа чыдырып болур болгаш комбайн биле трактордун ажалдарын таарычча чок байдалы таарыштырып болур.

Бо бүгү чүддерин тарааны кезеринге чедир таарыштыр планай кызын соонда ам-на ивде айны 26-дан эгелеш тараанын бышыканын кезип кырыга бис. Баштайгы күнүрде 12—15 гектарын кестирип, комбайнның бүгү механизминерин эдип ажалдарын таарышкан байдалы тургузуп, комбайнны оожуу чорууда турган бис. Оң үдө комбайнның ажал-бүгү кестирин ажалдарын хынап, чамдык четпестерин эдип, бүтүн таарыштырып алган соонда, комбайнның бүдүрүкчүлүн хун-бүрү бедир арганы бистин агрегаттын коллектив чедиң алган.

Бистин агрегаттын кезигуянеринин дем талтышкынынын кыды ажалда-жалганынын түнбөндө чамдык чедиңкинерин чедиң алган бис. «Сталинче—6» деп комбайн-биле хунду бүдүрү ажалдын нормалын бир чартык болгаш ийи катан күүсөдирин чедиң алган бис. Ортумба-биле хунду 18—25 гектарын, а мынчарча чамдык күнүрде 33 гектарын кестирип ажал алып арганы болган бис. Тараанын кезип эгелешкен бээр 20 хонус иштине 500 ажал гектарын кезип, 6 муң чымын центер тарааны колхозка ажалып берген бис. Чамдык участкаларын гектар бүдүрүндө 20—25 центер дүжүтү ажал алган. Бо чымын колхозтун тарааны багай эвес, чагай үнүштү, мыдык тарааны дүн-дүн дивейн кыкы хуусаада чидирг чокка ажал алып дөш кичини салгыс-сетилин чеме дөстөмөс, үргүчү-ле кестирип турусказы келер. Илчангам колхозчулар биле бистин механизаторларын чамдык эш-сеткилдиг, тарааны чидирг чокка чогуур өлдө кезип ажал алып, күрүнө-биле хуусаа бетинде үе савазыр, үрелинниң, мал чедиңип болгаш магалылаадын фондурарын бүтүн үрүн алып болгаш колхозчуларын күшүнүрнин төлөвирин бедир икити чамдык сорулгалы ажалдап турарлар.

Бо чымын бистин агрегаттын коллектив боттарынын күштерин болгаш аргаларын савал көргөш, бедивен хуусаларын алган. Сөзүндө 700 гектарын кезип албышан, 8 муң центерден эвөш эвес тарааны ажалын болгаш 700 килограмм

кывар, чаар материалды кампап аларын түзөнгөн. Бо хуусаларын күүсөдир дөш агрегаттын кезигуянери күженин-кинин ажалдап турар бис.

Комбайн агрегатынын кезигуянери боттарынын кызыр ажалдарын мык билер. Мен агрегаттын начальниги кичи болганмыда икити улуртулганым ботландырбышан, бүгү механизминерин, илчангам хөдөдиркичтин, колотылканың база агрегаттын арылгар кезектеринин ажалдарын үргүчү көрү хуусалган мен. Комбайнның кезигуянери-даа кезеңде хандык бир шын эвес дөшканын дөш билингенде агрегатты дөш-дөшөн тургускап, оң чыдагынын тышкап, оң-ла черинге эдер. Чүгө дөргө, биче үрелинниңден улук үрелинниң болур. Илчангам үрелиншиктерин тыпшап баш улур эдери комбайнның кол сорулгалы болур. Комбайнның тарааны чидирг чокка кезерин болгаш оңу арылгарын үргүчү хынап көөрү чутула. Оң сорулга-биле тараанын түнүңгө хамыраштыр барган биле комбайнның дека деп кезеңин аразын үргүчү таарыштырып, вентиляторун үренин болгаш эгелештин чайгыларын хайгаараары менде чамдык болур берген.

Мен дуулаакчым Иван Муртыгын комбайнның кезер аппаратынын, моторлонун болгаш хөдөдиркичтин ажалдарын үргүчү хынап көөрүн болгаш таарыштырып ханымын турган.

Комбайнның бүдүрүкчүлүн бедирде, оң бүгү механизминеринин бир дески ажалдарын хандырап улук учур-дуалым. Илчангам комбайнның техникага ажалда-жалычча кол кичээргейн салып турар бис. Хун-бүрүдө өрөнөп-ле техникага ажалдамын чордуар. Комбайнның техникага ажалдамын үзүндө агрегаттын кичи бүрүгү тус-түс хуусалган ажалдарын ханымылар. Саваң хөдөдиркичтинде ажалдап турар колхозчулар биче-оол Дукар, Чаш-оол Чаа-Хуурак олар комбайн-ла саваанын, ботку арылгар аштаар; штурвалычын өш Муртыгын машинамын күрүчү кезектерин чаар; мен комбайнның бүгү бедиринин, механизминерин бүтүн хынап көрүп, чамдык кезектерин дөш-на эдип турар бис.

Бир дугарында-ла комбайнның хөдөдиркичтин көөр. Мыда чаар материалдын деңгелин хынап, бир эвес чогуур деңгелин хунду болза, чаар материалды деңгелин чедир кудар. Оң-биле кады кывар, чаар материалдарын хидиреп, боткамы бергенни хынап көөр. Хөдөдиркичтин боткузун багында сөчкөларын хирин, довурап аштап чолар. Оң соонда вентиляторун, радиаторун ременнеринин диканы болгаш хөдөдиркичтин быжылаанкынын хынап көөр.

Комбайнның кезектеринин механизминерин аң хынапчалым-биле көөрүп турар мен. Кезер аппаратынын шыгыны көөрү чутула. Чүгө дөргө, комбайнның бедик бүдүрүкчүлүгү оң аппаратынын бир дески ажалдарында шуут хамарыжар. Комбайн берген бистин эерер болгаш үрелиненин чаа бистер-биле солуп турар. Моторлонун шын турар байдалын болгаш трактордун полотналарыннын дызынын үргүчү хынап көөрүп турар.

Ажылчын кезектеринин хынапчалым болгаш чамдык эдигерин кызын соонда молотылканын ажалдарын хынап, кестирген тарааларын хуусал алып кезеңде транспорттерга, хуусал алымын бичирине, барабалымы болгаш декларын дөштерин быжылаарынга оңа ажалыңейн солып турар бис. Оң мынчар тарааны арылгар кезектеринин, элеватордун болгаш саваң хөдөдиркичтин ажалдарын дөштөмө хынап. 2—3 шак болган-ла чымын турар подлинниктерин үзөп чамышкан, кол техниктиг ажалдамын 75 гектар тарааны ажал кестирген соонда кыдыр.

Комбайнның ажалдарын мурунда оң хынап көргөш кезектеринде ажал-бүрү бедирлер, мынгар, эеридер, кызгалар, дүжүрлер чымын калган бе дөш база катан хынап көрүп алган, ам комбайнның ажалын эгелээр биске чамдык болган. Комбайн шимчеп чоруур мурунда оң-оңлак болгашын дөш комбайнны өсир.

18—19 шактарын дүжүтүндө дыштанып ажалдары кончуп берге, мынчарын хунду дуулаакчы-биле эөлчөг өзүгар дыштанып турар бис. Дүкени ажалды ийилде дөште кызыр чурумуг бис. Агрегаттын чорутуу дүргөдөн турум-на оң бүдүрүкчүлүү улам бедирин билингир. Кезер тараанын үзүп, кысказын, сыйраын болгаш кезип турар черинде орту, десканын барыкылап агрегаттын чорутуу таарыштырып турар.

Дыка боткутү участкакы кезерде трактордун чорутуу оожумнаткаш кестирер, ашаратты өрү көдүрүшкан, комбайнның хөдөдиркичтинин ажалдарын дүргөдөдир биске дүрүм болгон. Оң мынчар чамдык болгаш өш-шме 64 гектар тарааны кестирген бис. Мыдык тарааларын кестирерде моторлонун хунду балырап болгаш биче саваң транспорттерун улук арылгарларын херегалеп турар. Оңу мынчар кызын турар бис: ийи никкерлерин ужалгаш биче саваң транспорттерунун икити өжөңгө бирги никкерин подлинниктерин сугар. Чымынкан болгаш өш-шме тарааларын мычар эде кызыл кезерге, комбайн ийи ажалдар болгаш биче-даа чидирг чок, никкерлерге ийи-бүрү чүддер долаштыра берар.

Ажал шыгынын шыгыны корум-чурумун тургусканы—ажылдын бүдүрүкчүлүн бедирин болгаш комбайн-биле трактордун ий-тап ажалдарын хандырап турар. Бис дүн-хунду 18—19 шак дүжүтүндө ажалдап, өртөнгөңү 6 шактан эгелеш өш-шмын дүжүкү дүкенин 12 шакка чедир ажалды үргүчүлүр. Эртен комбайнның техникага ажалдамын дооскан соонда өш-шмын сургалга - хуусалган бир шакка чедир ажалдар. Оң соонда комбайнның аппаратынын болгаш кол механизминерин хынап көрүшкан, радиаторга сугну кудар. Даразында дөрт шак болган соонда-ла доктап кывар, чаар чүддерин дүжүтүп өш, дүкени ажалдык белекелени кызын турар бис. Комбайнның бунеринден тарааны болу дүжүр бир машина-биле болгаш тергалы аштар-биле үзүктөдиркич чокка сөөртүп турар. Дүкени 12 шакка чедир ажалдамын хову тургалга чамдык багычкыча өш дыштанып улук алган соонда ажал база-ла эгелээр.

Комбайнның бүдүрүкчүлүн бедирин болгаш оң доктамак ажалдарын комбайнның сөөртүр жергежидиг трактористен улук хамарыжар. Мээ комбайнның «ДТ—54» деп трактордун дуржулгалы тракторист Николай Кызыл-оол сөөртүп, кестирер тараанын байдалына хамарыштыр хандык черге дүргөдөдир, оожумнаткаш, илчангам тараанын ужу-кыдымга эерин болу таарыштыр башкыларын мык билер. Оң трактор биче-даа үрелиншик чокка ажалдап турар. Оң-биле кады дем талтышкынынын, чамдык эш-сеткилдиг ажалды саваң хөдөдиркичтерин биче-оол биле Чаш-оол олар көргүзүп турарлар. Олар хөдөдиркичтин чыгыс черге улук кыдыр дүжүрүп, сараатталыларын күш-ажынын чингедип турар. Бүгү ажалдапчалар комбайнның үзүктөдиркич чокка ажалдарын дөш чамдык сорулгалы, эш-сеткилдиг ажалын турарлар. Болжолтун баштаар чери механизатордарын ажалырамы болгаш ажал-чөм дөш улук кичээргейн салып турар. Чем кыдыкчылар Надежда Бичкова биле Рза Горшкова олар өш амданын, ажал-бүрү кезерин биче-даа савадтай комбайнның ажалдап турар черинге экел берип турарлар.

Болжолтун партия организациязын болгаш комбайн агрегатынын организациязын механизаторларын болгаш колхозчуларын ортузунда агитэ-массалык база организациязын ажалдарын чорудуп, оларын мурунун турар сорулгалары-биле үргүчү холбаштырып турар.

Комбайн агрегатынын коллективинде ажалдап турар механизаторлар болгаш колхозчулар Бүгү-эжелдин көдө ажалды дөштөгөңгө кырыж арганы күш-ажымы-биле чаалап алып дөш күженин-кинин ажалдап турарлар.

С. ЧЕПРАСОВ,
Каз-Хем районда Сары-Сеп
МТС-тин комбайнеру.

Дилги биле ады (Басня)

Акшазы хей, ажылы чык албай-дүжөөл Хайырлар чаданас дөш, кызыр Дилги Араганы дидиндерип икити алган, Күржү дилгени Ады дарага челе берген. Бабитетке кире бөргө, эеринден Карактары имирерип, шоварынааш, Чааскан ортан Мажаалайын ийи кыдыр Чандыр көргөш, өскөрдөй-даа мөгөйиптир:

— Чытыгыңмайи сөгөл көргөш, дарагаларын, Силер ийиниң кайлы улук дарага чүвө?

Ады дарага аалчылар үстүр өсөс, Аалытканын, дүшү база шын билер. Мыдык эштиң барылааткан чагай сөгүн Ийи түрүн дээр эвес. Паптан конган. Эртен турган, хөңүн эдил, чүдөөн чазып,

«Эменир» дөш база катан икитилепеш, Алабын каап олурарга, чү-даа чүвө Адыр-быдыр көвей кестүр—мындык болган.

Шак оң өйдө чааскан кирген Дилги-жети хөдөдиркичтен:

— Чадыстаар деп чүрүм турар, ийилеп кирер, Сагылга чок үдө силер! Үнүлөңер! Арагачы боюн уткаш, онтуг Дилги Адыгын-ла кончуп, чөптөн үзүп чыккан:

— Чааскан кирген кичини-ле ийи деп көөр—

Сынок папкан алган орап дарагаларын Чагырганың башкыдына Чапкы лаанын ужуру чүд? Адыл база боюн уткаш, Дилгижөккө Ажынташтың, химиренин оруп калган: —Эге чааскан дарагын-ла ийи деп көөр—

Эмиң өртүр арагачы чүвөлөриң Бабитетке кирип алган, Барыкыча ортан хөдөш чү боор?

Кымын борта буртуулаңың, Кымын борта агартып бис? Ажал-иштиң ажаллашканын Арагад болбас ийи бе.

К. КУДАЖИ.

Хандырылга четпезинден ажал соксаан

Бай-Тайга МТС-тин «Дөң-Терек» колхозта ажалдап турар эш Илчангам бригадирден № 1 трактор бригаданын чайгы, күсүкү чер андарыгыламын планын арыкты күүсөтпөн. Бригада бир муң гектар чер андар турган, сентябрь 25-ге чедир чүгө 500 гектар черин андарган.

Чер андарыгыламын хөдөдиркич чыда-ламын болза, МТС оң трактор бригаданын кывар, чаар материалдар-биле доктамак хандырап турганмыда болур. МТС кывар, чаар материалдарын өртөң чөгуур үзүндө нефть базамыга төлөвөй турган, илчангам оң база кывар, чаар материалдарын оң-ла үзүндө МТС-ке берип шыда-лаан.

Ивде, август айларын хей хунеринде № 1 трактор бригаданын тракторларын алаа турган. Оң-ла үдө районун өскө-лаа колхозтарында трактор бригадаларында байдал оң дөргөдөш турган. Ажылдык чедир чыккы, күсүкү чер андарыгыламын планы күүсөтпөн. Сорулга болза, МТС чер андарыгыламын кысы хуусаада бүтүн доозар дөш бар күштерин болгаш бүгү болдувар аргаларын ажалгаары болур.

П. САЛЧАН.

Сиген белеткелинниң планын күүсөтпейн турар

СУТ-АБСМ. (Телефон-биле). «Большевик» көдө ажал-агый артелинде эске мал чөм белеткелеринин планын күүсөтпөн колхоз Сүт-Хал районда чок болуп турары дык четпес. Район сиген ажал алымын чымын октябрь 1-ге чедир чүгө 73 хуу күүсөткен.

Дүжүт ажал алышкыны эгелешкенге холбаштыр районда сиген ажалды улуртулга чок, ала-чалгаар агыме шилчөөн. Ажалдарын, дарагаларын болгаш мынчарларын сигени ажал ажалмай турар. Шөдөргө хамык саваң база-ла бөдүннөйи үрелин чытышкан.

Кадрлар-биле ажалды экижидер

Эрэн районунуң культура кидини кадрлар-биле ажалды багай тургузул, олардан негелде салбайн турар.

Бай-Даг сумуда библиотека үргүчү хаалгып турар, оң эргелечкин Доржу ажылынга харысалга чок, ажал шыгынын үзүндө арагалып турар. Библиотеканы сентелгезин кылдырбаан.

Кадрлар ортузунда ажалды багай тургусканында район төвүндө болгаш сумуларда кино механизитери арагалар чоруче хандоан. Чижээ, Бай-Даг сумузунда Чагар-оол бир кезе эерип кино үндүрүп чадап калып, даразында хунду үндүргөн, оң мынчар район төвүндө Оңлар база Чаш-оол, чолвачы Исков олар арагалып, ажал хуусалгезинге харысалганын бөдөйип турарлар. Райондун көдө клубтарында ажалдар база-ла оң дөргөдөшөй турар.

Бо талаан-биле райондун культура кидини (эргелечкин эш Дугуй-оол) тодаргай хамчелерин чорудары чутула.

С. КУУЛАР.

Колхозтар тудугларынче кичээргейн күштелдирер

Коммунист партия болгаш Совет чазак Тыяның колхозчу тараачынарын суржуң чагай амыдыраче дүргөн шилчидер дүгуйында улук кичээргейн салып турар. Чүгө сөөлү үш чыдарын дүргүндө колхозтарга чуртталга башкыларын, мал калжаларын болгаш өскө-лаа тудугларын тударына күрүндө 6,4 миллион үр хуусаалык, база 4,5 миллион акша түндүг эгитинис чөдөлдерин үндүрүп берген. Колхозтар тудугларын калбартырыга көдө ажал-агыйнын нарын машина-техникаларын бистин чуртувустун бүдүрүгелери хейи-биле бүдүрүп, колхозтарын оң-биле чөптөгөн турар.

Бистин областың колхозтарында 200 ажыг автомашиналар, 67 пилорамалар бар. Күрүнениң дуулаачынын болгаш боттарынын иштиги куравырын чөп ажалдап турарынын түнөсөңгө тудуг планын эки күүсөдир турар мурунчакы колхозтар бисте хей.

Чижээ, Чөөн-Хөңчиг районун «Коммунистиче орук», Өвүр районун «Кызыл түк», Эрэн районун «Сталинче орук» колхозтарынын тудугчулары мал калжаларын тударынын күрүнө планын сентябрь 15-те бүтүн күүсөткөн. 1952—53 чылдарда колхозтар тудуунуң талааны биле бирги чер дөш саваң социалистиче чарыкка Бай-Тайга району мурунчакы болуп шылаараш, СЭКП Тыяа облөмунун болгаш облөкүсөдирин шилчир кызыл тугун алган. Бай-Тайга районун колхозтары оң кызыл тугу салбас дөш бо чымын база-ла тудуу ажалын чедиңкингин чорудуп, тудуг талаан-биле областың бирги черин өсөлөп турар.

Колхозтар тудуу областа ялтыла-биле кончуп оожум чоруп турар. Сентябрьның 15-те мөдөөдөш ап көргөш, плава көрдүнген чуртталга башкылары чүгө 22,1 хуу, мал калжалары—39,2 хуу, бүдүрүгө тудуглары—24,7 хуу, кундура-амыдыраалы—31,2 хуу күүсөткөн. Чыл эгелешкен бээр Сүт-Хал району 9, Бич-Хем району 5 чуртталга башкыларын тудуу ажалгады кирген. Мынчангам бо районнар 1954 чылда тудууну күрүнө планын күүсөткөн шынычтык берге байдала туруп турар. Колхозтар тудуунуң областа эргелес болгаш райондарында колхозтар тудуунуң талааны биле кидистерин ажалдапчаларын тудуу ажалын организациязы болгаш техникага улуртулга-биле хандырап багай ажалдап турарын демделээр ужурут. Эң мынчар Бич-Хем районунда эш Жүлөс, Чөөн-Хөңчиг районунда эш Даржаа, Сүт-Хал районда эш Пригунов олар четпес ажалдап турарлар.

Тудуг бригадаларын четчир сангы ажалчыны күжү, транспорт, чөптө-хөргөсөдөр-биле бүтүн хандырышкан, тудугдун доктамак ажалчынынын өске ажалдары чартыктырбас керек. Чамдык

райондарың колхозтары жону күүсөтпейн турарлар. Чижээ, Сүт-Хал районун колхозтары тудуг бригадаларын дүжүргөш, оң доктамак ажалчынынын сөгө ажалчынычча тыргаш. Оң мынчар Кызылдык көдө районунуң чамдык колхозтары тудуг бригадаларынын ажалын шуут соксаткан.

Тес-Хем районун Ленин аттыг колхозта күш-ажы кымын шыдар 435 кижя бар. Оларын иштинден 182 кижя тудуг ажалдар турбүжө, хөргө кырында чүгө 18 кижя ажалдап турар. Райкүс-комуну чамында колхозтар тудуунуң талааны биле кидис эргелечкин эш Дажы-Сон, оң колхозтун партия эге организациязынын секретары болгаш колхоз дарагынын орамакчыны Монгалың тудуга башкыларын немөөр дугайында савал кирерге: «мадыл калчалары, хөвү ажалын калчалары, тудугну чилр бе, мал, тараа чок болза, хөс башын тудуп алган, калчалары!»—дөш. Бо тарым дөргө ажалды чамдык талаан көөр кичиниң бодам-дыр.

Сүт-Хал, Чаа-Хал, Тес-Хем райондарынын чамдык колхозтарынын тудуг шөдө-ле белеткөөн ийи материал чок болуп турар. Материал чокка башкылар чү-нү-биле тудуг кымырар? Кол сорулга болза, колхоз бүрүндө тудуг бригадаларын четчир сангы ажалчыны күжү, транспорт, чөптө-хөргөсөдөр-биле бүтүн хандырап. Тудугну үзүктөдирбей дүргөдөр төздө, бригадаларын кезигуянерин чуртталга башкыларын, мал калжаларынын тудуунга, ийи материал сөөртүп белеткөөргө, ийи дилеринге тус-түс бөлүктөр кыдыр үзүп туртуулар. Колхозтар бар турар пилорамаларын ийи дилеринге бүрүтү-биле ажалгаар, Оң андыга база хөдө-биле ийи дилер ажалды организациязы керек.

Ажал-агый планларынын күүсөдөш, оң чедиңкини партия-политиктиг, партия-организациязы ажалдардан ажалчы социалистиче чарыктын максалына-биле организациязы оңу партия, совет органдары улуртуу хуусалган.

Совет Эволюциинин составыга Тыяның киргеннен бээр 10 чыл болур оюнда тудуг планын күүсөдир дөш Тыяның колхозчулары бүгү күжүн боттарынын мурунда туруп сорулгаларын чедиңкингин күүсөдиринче мобилизациязыра.

Т. ТАЛАНЧИН.

Доктор болуп шыдаваан

Сентябрьның ажал дүнеринин бирөө-лү—19-дү эртенде Чөөн-Хөңчиг районун Баян-Талаа чеди чымын шылаанын башкылары болгаш эренкичтерин төрөөн колхозчулар чагай дүжүдүн ажал алымын дуулаачыны-биле чыгып турганнар.

Оң аразында шөла директору эш Банчыр-оол ширяны сүргей башы дөштөг: —Мында чүгө чымын кеддире?—дөш.

—Шөф дөш, башкы—деп өрөнкичтер саат чок харылааннар. Башкынын талаанында улук детимчени алып боор бис деп олар болышар.

Хөргөш мыдык эвес болган:

—Шөф, шөф деп, черге чеме шөфтөөр чүвө, чүү мындык төнөмс, батпас шөвөл ол!—дидир. Оң чүгө башкыларын дөш өрөнкичтерин-даа кайгыткан. Шөф ажалын улуртурунчу үзүп, харин онтуг дидир организациязы турган Банчыр-оолдун үе-гер чок чорутууга шөла коллективинин патриотчу илчөйи чөгуур харымын берген. Кызыл-Хадин бригадалыгы ажалды

чаар силер деп партия райкомундан келген алтымышкынын абуулар шөфтөөр ынаар саат чок чорулганнар.

Банчыр-оол өңир чымын-да, бо чымын-даа колхозтун хову ажалында шөфтөөн. Оң бөдүндү хостуг шактарын хуу ажалын кымырынга азы аргаларында өртүрүп турар. Дөрт чымын шөла директору болган, чамдык башкы-даа нешөй тудуу-болган ап көргөш, эш Банчыр-оол бөдүн харысалгалы ажалын-даа аг-сеткилдиг күүсөтпейн турары, икитин ажалында-даа кирешпейн турары тодаргай-дыр. Башкылар чуртуулар башкы тудар ажал хөргөңгө-биле Банчыр-оол бөдүн ажалын тудуу алганынын чыдагынында чамдык башкыларын чуртуулар башкы чок болуп турар. Өрөнкичтерин ортузунда өрөдиге-ижиңкилдиг ажалды абуулу организациязынын тудуу.

Бөдик дүжүттү ажал алып талаан-биле колхозчу тараачыларга хостуг шактарды байы болдувар шаа-биле дуулаачынын кижя бүрүтү Банчыр-оолдан артык билер.

В. ИТОП.

Четпестерни чайладыр

БҮРӨН-ХЕМ. (Телефон-биле). Каз-Хем районда «Сталинче орук» колхозтун ийек фермазы (эргелечкин эш Самбуу) бо чымын мал өстүрүшүн планын күүсөткен. Ийиң-даа болза, мал ажалында улук четпестер бар.

Ажал

ЭМЧИННИН СУМЕЗИ

Алкогольдуң хоразының дугайында

Алкоголизм, тодаргайлаарга, спирттиң ижер чүдүлери хоралың өзү-биле ажыгаар чорук эртенге үениң эң хоралың артышкыныарының бирозон болуп турар. Бапталыштын системаның үенинде алко-голизмниң социалдык чыдаганынары болза, ажыгыч чоннарны каржызы-биле дарлаары, эмин эртир хөй шактыг ажыг хунунун шагыраалдык күш-ажылы, чурт-таланың аар-берге байдалы, ажыгыч чон-нарның хөй кезиниң чырык чок амыч-раа чуртталганы, аш, азыраңгай байдал болур. Уругулу ажык чок болур чөүкү-биле баш муңган байдалга четкен, күш чет-тимес күш-ажылы-биле шагыраан, келир үеде эки-байдалга идегенни чыдырген кижилер арагазавар чорукту сагыш чааар чүтү кылдыр көрө бээр.

Ажыгыч чоннарның материалдык бола-гаш культурудуң деңселиниң беднииниң түнелинде СССР-де алкогольизмниң үндени-нин үе шапкан.

Алкоголизмниң социалдык үнденинин Совет Эштелинде тура тырткан болза-даа, чоңуну кадыкшылыг байдалы дээр же-миселге биствин уруг чедикшиктериниң тура-даа, спирттиң ижер чүдүлери хоралы-ң өзү-биле ажыгаар кижилер бисте ам-даа бар.

Алкогольдуң салдары-биле шыдаганы-ның ажылы күштерин, кижилер эвези өл-шпайт апаар, оң хайпаарылы, тынчма-чылды бенир дээр ханыкы-биле адыраганын бадыткаашкы бар. Хөй эвези өлгөз эки арага ижиништин олар бодунуң ажылы эки күсседин шыдаар деп боттарын чам-дыкта угадыр кижилер бар. Шинчин көргөдү өт мырсаңай деп боту турар. Типографияда өрүчүтүн ажык кылдыр шы-даарын шинчелер турда илерезин болза, алкогольдуң салдары-биле оң ажылы оожумнар, өрүдгенни шыраар кудулар чорукту көргүсөң. Оңа тода болуру неге-тинер ажылың күсселдеинге алкоголь-дуң уруг эвези хемчээлин бенир салдары хыяал көргөн көчүк созул болгон. Чижээ, көчүк эки адыкылар эң-де өй-үнде хемчээлин алкоголь ижиништин карага дегин шыдаас, эки карастыг ки-жилер улазынын инеге сымтал шыдаас деп чүве демделетинген.

Алкоголь хоран болур, ол кижиниң бүгү ортанынине көчүк хоралыг, эд илазын нерва системаның үредектиң салдар хааладыр. Эпир кижилер алкоголь ханче сордувун кире бээр, бирги ээлчегде баш көзүнүн нерва клеткаларына бодунуң салдарын кириер. Бо чорук бодун меде-редеги туурамын, бодунуң үүдөгилериниң контролун чидирер чорукке кириер. Эпир берген кижилер бодунуң дөңөй эвез апаар: дөңөйлөр, шуугаар, шорулгагыт, чөң-бөгөрк апаар, чамдыкта мглаар, мглаар, бак состер чугаазавар, дырыш үндүрер, шом-сөздө кылдыр апаар.

Эпир кижилер далай бенир дисекк караалды деп өрүчтүн үдөгөр сөзү чуга-залдыр турар. Эпир кижилер бодунуң дески-нир турар байдалы шын үнелер көөр чорун чидирер, чүве-ле болза «мен» чор-до болган бодунуң өстөрине болган чоруду-галарына шүгүчүлдөң болуру чидер, бодунуң күштерин болган аргазын артыр үнелер көр апаар.

Баш мезиниң ажыкдары баксыралы-нын болган медеделин кошпаалының хараалы-биле турак-мезини, тодаргайлаар-га биствин шын кылдаттаарымысты болган туурамысты таарыштырар турар баш мезиниң ол денин чоруту көмпөп аары-ры уламчыллар апаар.

Эпир берген кижиниң шимчээшкени-ниң тода болуру ишкенин, шын эвез апаар, шыдаганыны кошкар, кижилер туру-жун чидирер, кылажы тендинең апаар, ол буттарынын кырына турун шыдаас.

Баш мезинге алкогольдуң оң ийди халдыны улам-ла ханылаар болган шим-чээшкени түвөгте база өргө чүвөгте неште-рөөр. Медеде карангылап келген, оң соонда мырсаңай чиде бээр. Азыг кижилерин кезере удулун аларда наркоз — хлороформ азы эфир беринкени шыкш мндыг байдал кирип келир.

Алкогольду хөйчү ижерге бодунуң хоралыг чорудугаларын тынш төвү садынган узун мезге болган чүрекке халдылар. Хан башышкыны хөнертен кудулар, тынш болуру, болушкун өскүтү, чүрөттиң ажылы совоор, оң өлүмге төварбар.

Алкогольдуң өлүмүг хемчээл спиртти суг-биле экилдиргенден, ханче алкогольдуң дүрөн сордувун киргенден, назы-харан, калымыштан, ижер кижиниң ажы-чаныннан хамаарылаалыг. 10 хардан куду назылыг уругларын 15 грамм алкоголь өлүмүг чедирип болур. Уруг кижилерге, спирттиң ижер чүдүлери чачыл-паанарга 200 грамм алкоголь өлүмүг чорукту үндүрүп болур.

Алкоголь хоран дээр дугайында, оңу хөйү-биле ижин чаңчыкпай ишкен кижиниң байдалы четпирин-биле хөресчел турар. Хоралпазы бергенниң бүгү же-дестери ол кижиниң өстүп келир: хөөн буганын, күстүр, баш дескинер, ары агарар, моораар болган медеделин арн хөйү-биле баксыраар. Дараазинда хөйү-ндыг «ижинишкени» соонда шагы-раашкыныг байдалга таварбар: бакы аарыш, бүгү боду чуурун, холдары сир-дөөр, чөмгө тура чок, сусаар, ижин-шөйүңүг баксыраар (бүдү өлүгүрү), ажык кылдыр аргазы кудулар. Чүтге бир-ини хун эртен соонда ол азыгыг байдал өртөр.

Чамдыкта «эки өнүктөр» ол азыгыг чоруткан адырын азыр дээр «баш өңнө»

Алкоголизм холдарың азы буттарың нервалар аарышкыныг таварыштырар, канчаар-даа ажык аарыш болган хол-бүттүң муңчураашкыны-биле доостур. Бир эвез азыг оон ийди ханылааш кара-чеге барган нервалары баксыралы болза, кижилер согураар.

Хадмамырыг аар азыгыг, балыгаш-кыныг азы кемчээшкениг, бакын аар бер-тиндирген сөгөн кижилерге алкоголь он-за айыдыг. Ийдиң кижилер эвези-даа бенир хемчээлин алкоголь ижин шыда-ас. Олар азыгыг экирешкениг бай-далы кирер, боттарын долгандыр турар чоруктарга уугу болган боттарыга уугу улашкан үредекти чорудугаларже чүт-күлдү болур чорук оларга тытып келир. Ийдиң байдалы-биле олар медеде чогу-биле кем-бүрүлүг хөрескенин кылдыр болур. Бо кижилер сөгөн келген экиреш турган чүтү кылдын каанын дык коруп кайгаарлар.

Алкоголизм кижилерин ханыкы бактаан турар витаминери дык кудулар, олар арып баксыраар, оларның күжү харык-сыраар. Арагазы кижилер кыдыг-даа күж-шакыныериен туруттар, уттуучал, ша-гыраачал, бакы аарыш, бакы дескинер чоруктарга таварбар. Олар дүрөн чүт-күрү азы кылаштал шыдаас, чүгө дөңгө оларның тынжыг бачыдай бээр. Арагазы-нын чүрөтүн шынганы чөг-биле чоруту тургалы болур.

Баш болза, хамык хоранарын, оң иш-тинде алкогольду эки доктаалын турар шүтү болур. Иччангаш алкогольтер эң илазыг баар аарындан дык кычыдан чорутар. Алкогольдуң салдары-биле баар чөмө шын хуудуларына чүгүгө хөрес-чег өтү, ажылаң үндүрүн баксыралы, оон эмин эвезээр. Ол-ла үеде баарын баар бир дык чүгүгө ажык-чорудулаа үредер: ханга кирген хоралыг хоумуады-нын хөк чок болдулар бодунуң аргазынын хөй кезин чоруту чидирер.

Алкоголизм бүткөрткенин баар үредер. Эд баштай олар кыч берген шыкшан бо-лур, оң соонда чымыр бөг болган ор-ганынның ажык-чорудугаларын ажык-лап каанган артышкыныарын чогууру-биле чыдап албайт бээр. Ханда артып калган артышкыныар кижини хораннаар, аңа аар кычылда таварыштырар.

Алкогольдуң салдары-биле ортаак ку-лактын үр кемчээшкени баар бооп болур, оң чүве дынаары сулаара азы ирмын дүлөй апаар. Тынш оруктарынын хоочулуг дегирешкенин хөжүтүр.

Алкоголизм эдеринчелери чөк хуу-дулар органынның эң-не азык-бүрү аарышкыныары болур. Алкоголь чөмгө тургалы болур чорукту үрөзөңгө, хоочу-ран тыртылаашкыныарга, ижин аарыны-га, ижин омангаар азыгыг чидирер.

Алкоголизм кижиниң органынның бүгү-ле аарыгалар чүдүрүлгөн чоруну дык кудулар. Чижээ, өкпелерин үдүрелдиг хуудушкуну-биле аарык берген алкоголь кижиниң температурасы (эдиниң ижин) барык көдүрүбөс болур. Бо чүдү дөңгө, оң органыны аарык-биле демисеппей турар, иччангаш өкпелерин үдүрелдиг хуудушкуну-биле ааран алкогольтерин өлүмгө чедирип турар. Алкоголизмниң органын түбөрүкүлө болган өске-даа халды-ныг аарыглар-биле багай демисеппей турар. Иччангаш араг ишпес кижилерге баарга, алкогольтерин азык-бүрү аарыгаларын аарып өлүгү дык хөй болуп турар.

Кижиниң кезиниң үттери алкогольдуң салдары-биле дык алыг бөг болган чы-мын дескинер турар агаары берип тур-ар апаар. Эпир кижиниң мага-болуңун температурасы 24 градус чөйрү кудулаар. Иччангаш эпир кижилерге баарга, алкогольтерин азык-бүрү аарыгаларын аарып өлүгү дык хөй болуп турар.

Алкоголизм-биле демисел чүгө энедеге хөмчөгөрү-биле кызыгааратынын бол-бас. Эртен үениң бө бужар бак артыш-кыны-биле демиселге уугу күш болза, хөй иштиниң салдар халдыашкыны болур. Арагазы чорукка, социалыг чурттал-ганын корум-чурумуарын үрөөр чоруктар-га өттежер арга чок байдаларын тургуза-ры оңа ужу-дузалы. Арагазыны дүржөк үүдөгилеринге сагыш амыр, өр-шөздүг болур чорукту шияштырып-биле бедүрбас дерек. Арагазы чорук-биле төлөшкөн күш-ажылың сагыга-чүрү-жү, социалыг нянты чуртталганын корум-чурумун үрөөр, сымпын-салар чорук-тары хөй-нигилең сүдүгө кирип тур-ары дык чүтүгө.

Совет кижилериниң кадыкшылыг чурт-талганын тургузары дөңгө демиселге совет хөй-нигилең калба-биле мобилластал тургаш, чач-чач чедикшиктерин челип азыр ужуруг бис.

Эмчи Н. ВЕСЕЛОВА.

КНО-нуң Кол Ассамблеязының даргазына А. Я. Вышинскийниң чагаазы

НЬЮ-ЙОРК. КНО-нуң Кол Ассамблея-зын тоску сессиясында СССР-ниң тала-дериниң баштыны А. Я. Вышинский Кол Ассамблеяның Даргазына чагаа чоруткан, ийди чугаалап турары болза:

«Чеселенишкенин кызыралың дугайында болган атомнуг, водородтуг болган массалыг уузуушкының чөп-сөктериниң өске-даа хөйлерин хоруг-лаарың дугайында айтырыгың тала-зы-биле делегей конвенциялан (керөө)»

КНО-нуң Кол Ассамблеязының даргазына А. Я. Вышинскийниң чагаазы

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). СССР-ниң тала-дериниң баштыны А. Я. Вышинский «Былд далайларын девискөринге судноларын хостуг чоруту чурумун чөрчү-үрөп турарының дугайында пунктуу сессияны хун айтырыгыг кыдырарың дугайында чагааны КНО-нуң Кол Ассамблеяның тоску сессиязын Даргазы Ван Лаффенсече чоруткан. Чагаада чуга-лап турары болза:

1954 чылдык сентябрь 30. Хүндүлүг дээр Дарга, «Былд далай-ларын девискөринге судноларын хө-стуг чоруту чурумун чөрчү-үрөп турары-ның дугайында» пунктуу Кол Ассамблеяны тоску сессиязын хун айты-рыгыг чугула болган далаштыг айты-рыг кылдыр кириерин Силерден бо чагаа-биле дилеп тур мен.

Процедураның 20-ти дүрүмүнү чүд-дерин өзүгаар бо айтырыгың талазы-биле тайылбырлап бижигип калсырыгө кылдым.

Хүндүлө-биле А. Я. Вышинский. СССР-ниң талазынның баштыны.

Кыдат далайларын девискөринге судноларын хостуг чоруту чурумун чөрчү-үрөп турарының дугайында тайылбыр бижик

Кыдат далайларын девискөринге ая-зы-бүрү чурттарын салыг судноларынче дөрбөчү халдыашкынар болган оларын гомидаачы шөрг-далай судноларынны түдүп хоругдан турарынын таварыгалары сөөлү үениң дүртүгүндө ула-дары болуулаан. Шаг мындыг кемияг үлгедил-лерин чижээ болза, бо чылын июнь 23-те чамайшчыларын түдүп алганы, бо үеде чөйр хосталбаан «Таусе» деп совет тамкер болур, алынган медеделин өзүгаар азыга ол совет суднонуң жипа-нуртуу кылдыр Кол Ассамблея иштин-дирин буруу шап көөр ужуруг кемияг керек болур.

ССР-ниң талазынның саналын өзү-гаар үстөндө айткан чүдүлү Кол Ассамблеяны хун чурумунга ол чугула бол-ган далаштыг айтырыгың чаа пунктуу кылдыр кириерине үнденин болуп турар. (СЭТА).

Вашингтонда француз-америк чугаалажышының хамаарыштыр

ВАШИНГТОН. Сентябрь 27-ден 29-ка чедир Инди-Бидат дугайында француз-америк чугаалажышкынар доозулаан. Чугаалажышкынар үенинде Инди-Бидаттын политиктиг, шөрг болган эконо-миктиг айтырыгларын чугаалажыш тур-ганы парламаның динчалыгында көстүп турар.

Парламанга чаралары-биле дамчып берген динчалыг, чугаалажышкы-нарын кирокшчелериниң (Францияны болган АКШ-тын) аразында «челиң ал-дынган турар ужуруг согулаалар тала-зы-биле бүтүп дугурула» бар болуп турары демделетиниң турар. Динчалыг өзүгаар азыга, Франция Лаоска, Кам-боджа болган Муруу Вьетнамга боду-нуң чөпсөктү күштерин «доктааткан хөмчөө өзүгаар» тургузар ужуруг. АКШ бо күрүңелерге француз шөрглерин турарын акшаландырар, бо күрүңелер бүрүдүнү «чөпсөктү күштерине дет-

көчтө» көргүзөр алаары динчалыгдан илереп турар.

Вьетнамга дайын чорудугаларын со-садыр дугайында Женева дугурулажы бо чугаалажышкынар үрөп турар ол фак-тыкка журналистч болуктер кичээңей салып турар. Оң аңгыда динчалыг өзү-гаар азыга АКШ Лаоска, Камбоджа болган Муруу Вьетнамга шүт «дуула-мчы» көргүзөр аргени алган. Ийди «дууламчы» бо үеде чөйр Францияны дамчыштыр көргүстүтүп турган деп чү-ве билидирер.

Манла керөөн дөңгөйиң бо району-га дүшкүрүлү чорукту күштелдеринче улашкан деп чүве билидирер дүрү-да, ук керөө «Азия чурттарының хө-жүдденин хөресчө болган оларын хам-маарышкыныг база аймык чок чоругу деткиринге» дуулап турар нышан деп чүвөгө үндөлөөш, манла керөөн дөң-надыгга мактап турар. (СЭТА).

Харысгалыг редактор Д. О. БЕГЗИ.

Кинопрокаттың Тыва контораы ОБЛАСТЫН КИНО ҮНДҮРЕР ЧЕРЛЕРИНДЕ

«Тоянчы» деп ийи кезектиг, уран-чечен индий кинону үндүргөн. Ол кинону Бомбеде «Радж Капур филмс» деп кино үндүрер чер кылып үндүргөн.

Чаа болгар кино чуруктар

СОФИЯ. Болгарияның телеграф агентствениң дамчып турары-биле азыгга, улуучу эрге-чагырганың чыда-рында чурттуң чөкөткенинниң дугайы-н хугаалап турар «Болгарияның улуу республиказы» деп бир дугаары өнүгү дөү метржыг кинону Болгария-нын документалдыг кино студияны ажыдап кылды турар. Добруджияны чуртталганыга хамаарыштыр үндүрер документалдыг кинону тырттары бааз эзелчөк.

Чоокку үеде документалдыг болган эртем-популарым (хөйге чедингир) кыска хөмчөөдүг эвези каш киноларны бүдүрүп үндүргөн турар, оон иштинде «Ленин атыг металлургия заводу» болган «Василь Левский» (болгар революсту дугайында) деп кинолар бар.

«Далайның адыры», «Чалык өк» (бир дугаары хөжүг болгар кино), «Хун айтырыгың бирги чүлү» деп уран-чечен киноларын сценарияларын кылдыр ажык ам чорутуңуш турар. (СЭТА).

Неруның чугаазы

ДЕЛИ. Дели реллозунуң дамчып турары-биле азыга парламентаге дай-тымыг политика айтырыгларының талазы-биле шүтүчүлдөң азыгышпаан, Индияның премьер-министри Неру ам дөңгө Кидат Улуу Республикамы шүтүгү КНО-га хөжөөс болза, Ираккы Чөң чүткүн болган Муруу-Чөң Азияны айтырыгларын таарыштырар шыдагы-мас апаар деп мөмөдөөн. Кыдат Улуу Республикамын Баттышкан Напалар Ор-ганызындагы кирип алыры дөңгө Неру санал кирген.

Муруу-Чөң Азия чурттарының кан-галалы органызааар дугайың чугаа-лашпаан, манла керөөн болза, туруп турар чидгенишкениг байдалы болган дүрөзөңгө күштелдерин деп Неру айткан. Женевага ат салдыган дугуругаларын түнелинде турустун-ган таарычалыг байдал Манлага керө-зөңгө ат салдыганын түнелинде дык бадыраан.

Бистин ат салбаанымы керөөр биске хамаарышас болган өис оларын-биле боттарымың харылаалыг эвез деп оон-но турар бис деп Неру шынганы мөдө-лөөн. (СЭТА).

Италияның депутаттар палатазында

РИМ. Италияның депутаттар палата-зына чызааткан составында өскөргөлөк дугайында айтырыгын чугаалажыг доо-зулаа.

Италияның Министрлер Чөвүленини Даргазы Шельба чүве чугаалаан. Чөөн оппозицияны төлөзөкшөлериниң шүтүм-чүлдөңгө барамзаларын болган бургу-ладышкыныары Шельба буруу шапкан болган чызааткан дайтымыг политиказы быш деп бүтүрөктө.

Оң соонда Шельба Барын Германияны чөпсөктүрүн ол чугулага санап тур-арын бадыткаан.

Бодылаашкыныарың талазы-биле са-налаларын соонда чызааткыш үш партия-ларынның депутаттарынын кирип келгени чызака бүдүрөзөңгө дугайында резолю-цияны бадылаашкына кирген. Уугу бадылаашкынар 264, адыгалгаан бады-лаашкынар 7 турда 294 бадылаашкы-нар-биле депутаттар палатазы чызака бүдүрөлдө илереткенер. (СЭТА).

Эрге-чагыргаларың хөмчөгөрүң муруу корей тараачыныарың уудуламышкыны

ПХЕНЬЯН. Муруу Корейниң Тонян Төвөни агентствениң бижөөңгө даан, мышаан, Корейниң төп телеграф аген-тичелиниң динчалыг турары болза, бүгү ундүрүлгөн төлөң соонда тараачы-нарын артып калган аш-чөмийин күсөк-биле 278 муң сек (бир сек 150 килограмма денежир) тарааны чик өртөктер-биле белеткөзөңгө планны ишкенинчү чызак ажыдап кылган. Бо хөмчөг муруу корей тараачыныарын чөре берге турган байдалы улам бак-сыралып турар. Ийди болза-даа тараачы-нарын уудуламышкынында сентябрь 23-ке чедир хавырын алза чоруп тарааны чүгө 22 хуузун хавырып ал-ган. (СЭТА).

Лондоннуң судно кылыр черлеринде ажил соксадышкыны

ЛОНДОН. Рейтер агентствениң дамчы-дып турары өзүгаар азыга, Лондон пор-туңу судно кылыр черлериниң 8 муң ажыкчыныарының ажык социалышкы-нының түнелинде барык-ла чөс судно-ларга сентеле ажыдары соксаан.

Ажык соксадышкынын дозуу-биле дет-кип турарын профвилед уугурукчулары динчатканнар. (СЭТА).

Барын Германияда шөрг заводунда частышкыны

БЕРЛИН. АДН агентствениң динчалы-гы-биле азыга, Зекхаха (Барын Гер-мания) чоогунаг пиротехника чөпсөктөр белеткөп турар заводка күштүг частыш-кы болган. Бир хөресчөң ажыдагыч өлгөн, алды ажыктын аар балыгланган. (СЭТА).